ט״ו בשבט בשנת שמיטה

מערך שיעור · אגרות הראי״ה · עם ביאור

בגרסה זו משולב ביאור בתוך המקורות. הביאור מופיע כך: [בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת] *והוא אינו חלק מלשון האגרת.*

קהל יעד: חטיבת ביניים, תיכון ואולפנה · שיעור אחד (45 דקות) · ט״ו בשבט

מערכי השיעור נכתבו לעזר בלבד. הם לא נבדקו ולא אושרו על ידי מורים או אנשי חינוך, ויש להתאים אותם לכיתה ולשיקול דעתו של המלמד.

מטרות השיעור

• להכיר את מנהג הנטיעות בט״ו בשבט ואת מקורו בבניין הארץ.

• להבין למה ביקש הרב קוק בשנת שמיטה לוותר על הנטיעה, ומה פירוש ״זכר לשביעית״.

• לחשוב איך מחנכים גם דרך מה שנמנעים ממנו.

רקע למורה

בשבט תרפ״ד (1924), כשהרב קוק כבר היה הרב הראשי בירושלים, כתב אל הסתדרות המורים. שנת תרפ״ד הייתה שנת שמיטה, ובשנים ההן כבר היה מקובל בבתי הספר לצאת עם התלמידים לטיול ולנטיעות בט״ו בשבט.

היתר המכירה – מכירת הקרקעות לנכרי לשנת השמיטה – ניתן בשנים ההן מפני מצוקת היישוב. הרב קוק תמך בו כהוראת שעה, והדגיש שהוא מתיר רק ״להחזיק את הקיים״, ולא לנטוע מטעים חדשים.

כדאי לציין שהשמיטה הבאה תחול בשנת תשפ״ט, והאגרת יכולה לשמש לשיעור לקראתה.

פתיחה

שאלו: מה עושים בט״ו בשבט? מה מרגישים כשנוטעים עץ? ואחר כך: מה הייתם מרגישים אילו ביקשו מכם לוותר השנה על הנטיעה?

המקורות

מקור 1: המנהג היפה

> ״המנהג הכשר והיפה הנהוג אצלנו באה״ק, לעשות טיול כללי, עם התלמידים, ביום ראש השנה לאילנות, חמשה עשר בשבט.״

אגרות הראי״ה, כרך ד׳, אגרת ארה · ג׳ שבט תרפ״ד – ירושלים

מילים: באה״ק – בארץ הקודש

שאלות למחשבה:

1. הרב קוק קורא למנהג ״כשר ויפה״. מה יפה בו בעיניו, לפי המשך האגרת?

מקור 2: רק להחזיק את הקיים

> ״אמנם מפני הדוחק הגדול ומצב הישוב הרופף, נמנו וגמרו רבים ושלמים מחכמי ישראל, זה דורות להתיר ע״י הפקעה של מכירה ["היתר המכירה": מכירת הקרקעות לנכרי לשנת השמיטה, כדי להפקיע מהן את קדושת השביעית. הרב קוק תמך בהיתר כהוראת שעה, בשל מצב היישוב] את מה שהוא נחוץ להחזיק את הקיים בארץ, אבל רק להחזיק את הקיים הותר. ובכל אופן לא לנטע מטעים חדשים, ביחוד כשאינם כ״כ מוכרחים לשאלת קיומנו.״

אגרות הראי״ה, כרך ד׳, אגרת ארה · ג׳ שבט תרפ״ד – ירושלים

שאלות למחשבה:

1. מה ההבדל בין "להחזיק את הקיים" לבין "לנטוע מטעים חדשים"?

2. למה לדעתכם חשוב לרב קוק להדגיש את הגבול של ההיתר, ולא רק את ההיתר עצמו?

מקור 3: ארץ אחת שיש בה שנת שבתון

> "וארצנו הקדושה תדע כימי עולם, כי יש לנו בעולם ארץ אחת שיש בה שנת שבתון שבת לד'. [ויקרא כה, ב] זכר קדוש זה ירומם את רוח צעירינו היקרים ויתן להם שלומים, תמורת העונג של הנטיעה הנהוגה אשר נחזיק בו בכל עז בששת שנות עבודת הארץ."

אגרות הראי"ה, כרך ד', אגרת ארה · ג' שבט תרפ"ד – ירושלים

שאלות למחשבה:

1. מה מקבלים התלמידים "תמורת העונג של הנטיעה"?

2. מה מיוחד בארץ ש"יש בה שנת שבתון"? מה זה מלמד על היחס שלנו לארץ?

3. איך אפשר לחנך דרך ויתור? תנו דוגמה מחייכם.

לסיכום

גם ויתור יכול לחנך. בשנת שמיטה ביקש הרב קוק לוותר על הנטיעה, כדי שהצעירים ידעו ש"יש לנו בעולם ארץ אחת שיש בה שנת שבתון", ובשש שנות העבודה – לנטוע "בכל עז".